

משרד החינוך

14 ינואר 2025

י"ד טבת תשפ"ה

**היערכות משרד החינוך
לליווי ותמיכה של תלמידים,
משפחות וצוותי חינוך
לקראת שחרור חטופים**

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

מסר משר החינוך

מנהלים, צוותי חינוך וגורמי טיפול יקרים,

כולנו נמצאים בדריכות לשובם של החטופים ונערכים לליווי ולתמיכה של תלמידים, עובדי הוראה והורים.

משרד החינוך נערך לליווי התלמידים, המשפחות ואנשי הצוות המתמודדים תקופה ארוכה עם דאגה וחשש ליקיריהם. אנו מייחלים להשבתם במהרה של כל החטופים, לרבות שני ילדים רכים ונערכים לסייע בתהליך החזרה המורכב.

שובם של החטופים עלול לעורר מגוון רגשות, שמחה לצד דאגה, כעס וצער וכן חשיפה למידע מורכב אודות תלמיד או עובד הוראה שבן משפחתו שב מהשבי, או טרם שב.

משימת ליווי התלמידים, המשפחות וצוותי החינוך היא משימה שתדרוש נוכחות חינוכית ומוכנות להתאמות ולמציאת פתרונות ייחודיים.

במסגרת מהלך השבת החטופים, שוחררו ועתידיים להשתחרר אסירים ביטחוניים. חשוב להיות ערים למנעד הרגשות והעמדות האישיות והחברתיות של התלמידות והתלמידים ולתת מקום לביטוי הקולות השונים, להנחיל שיח מוגן ומאפשר ולהעביר מסרים של תקווה, אחדות וחיזוק המוגנות האישית והקהילתית.

ההתייחסות המרכזית של עבודתנו היא לתת מרחב לשיח והבעת רגשות ומחשבות, לחבר לכוחות ולתת תקווה, תוך שיקום יכולתם של הילדים לסמוך על המבוגרים המשמעותיים ולפנות לעזרה בהתאם לצורך כמו גם להיתמך בבני גילם.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

בהמשך, מצורף מסמך שמטרתו לסייע לכם ביצירת תשתית מוסדית לליווי משפחות החטופים ברגישות ובמסירות בהתכוונות ייחודית לכל משפחה ומשפחה ובכללן:

- תלמידים ומשפחות שיקיריהם ישובו
- תלמידים ומשפחות שיקיריהם טרם שבו
- תלמידים ומשפחות שיקיריהם נרצחו בשבי
- תלמידים שהם עצמם שבו מהשבי זה מכבר
- תלמידים ומשפחות שיקיריהם שבו בעבר מהשבי
- תלמידים בכלל מוסדות החינוך

הבשורה על שובם של חטופים מלווה ברגשות מעורבים של שמחה עצומה ובה בעת, דאגה על מצבם של השבים, צער רב על החטופים החללים ועל אלו שטרם שבו.

משימת ליווי התלמידים והמשפחות היא משימה ארוכת טווח שתדרוש מעורבות רגשית, נוכחות חינוכית ומוכנות להתאמות ולמציאת פתרונות ייחודיים בטווח המידי, הקצר והארוך.

מתוך הניסיון שצברו אנשי המקצוע בשנה האחרונה בגנים ובבתי הספר אשר ליוו תלמידים שבים או תלמידים וצוות שקרוביהם שבו מהשבי מוצגים מספר עקרונות התערבות מומלצים, שתוכלו ליישם בהתאמה וברגישות לצרכים:

- **תמיכה בתלמידים ששבו מהשבי** – יש צורך בהתייחסות מיוחדת לתלמידים ששבו מהשבי בשנת הלימודים שעברה, שכן שובם של חטופים מהשבי עשויים להוביל לעוררות רגשית, לתגובות לחץ וחרדה ותגובות גופניות. יש צורך להדק את הקשר עם התלמידים ומשפחותיהם ולשים לב לתפקודם במוסד החינוכי בכל ההיבטים כולל לנוכחותם במוסד החינוכי, קשר עם בני הגיל, תגובות רגשיות ועוד ולהיות קשובים לצרכים שהם ובני משפחתם מעלים.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

- **קשר ונוכחות רגשית** - התלמידים שהם או משפחתם במעגלי קרבה לחטופים או לשבים מהשבי זקוקים לקשר ולנוכחות רגשית המאפשר שיח פתוח ורגיש. הם זקוקים לתשומת לב ובעיקר לחיבוק (פיזי או רגשי). חשוב לשאול לשלומם ולדבר איתם באופן ישיר וגלוי, ולבחון את צרכיהם באופן תדיר.
- **ליווי ארוך טווח** - תהליך ההסתגלות והחזרה של החטופים לקהילה הוא תהליך שעשוי לקחת זמן ממושך. ההתמודדות לא תסתיים עם חזרתם ארצה של החטופים וחשוב יהיה להמשיך ולפעול על פי עקרונות הליווי ארוך הטווח ולשמור על המוסד החינוכי ככזה שבכוחו לשמש כ"מקום בטוח" עבור התלמידים שקרוביהם שבו.
- **התאמת השיח** - התלמידים ומשפחותיהם יסגלו לעצמם אפיקי התמודדות ושיח. חשוב לבדוק שוב ושוב את סגנון השיח והשיתוף שנכון למשפחות, לכבד את סגנון ההשתלבות והחזרה לשגרה שמתאים לצורכיהן.
- **שיקום האמון והשבת תחושת השליטה** - עם שובם של יקיריהם מהשבי חשוב מאוד לחזק את ילדי משפחות השבים, לשקם את האמון שנפגע בשבעה באוקטובר, בין היתר באמצעות השבת תחושת שליטה ומתן אפשרויות לבחירה. יש לאפשר בחירה לגבי הקצב ואופי ההשתלבות בחברה, בלימודים, בקהילה ובמשפחה. מדובר בתהליך שעשוי להיות ארוך טווח שידרוש רגישות והבנה.
- **נוכחות קבועה של אנשי חינוך וטיפול משמעותיים** - נוכחות קבועה של איש חינוך וטיפול משמעותיים הינה עוגן משמעותי בתהליך החזרה והשיקום. כדי לייצר את האמון מומלץ ליצור ודאות, שקיפות, עקביות ונוכחות קבועה של אנשי חינוך משמעותיים. חשוב ליצר רצף בין אנשי החינוך - טיפול שטיפלו בילד ובמשפחתו עוד קודם, טרם שובם של החטופים.

מערכת החינוך מחזקת את המשפחות ונערכת להמשיך לעמוד לצד התלמידים, עובדי הוראה ומשפחותיהם בכל שיידרש לתמיכה וליווי מתמשך. אנו מחכים לבואם של כל החטופים, ובכללם שני ילדים שעדיין לא שבו ומשתתפים בצער המשפחות השכולות.

שר החינוך
Minister of Education
وزير التربية والتعليم

אין ספק שמערכת החינוך מתמודדת עם אתגרים קשים בתקופה זו, אני סמוך ובטוח ביכולתם לפעול לחוסן המורים, התלמידים, הקהילה, הצוות וההורים. זוהי הזדמנות להודות לכם אנשי החינוך ואנשי המקצוע על העשייה והליווי בתקופה זו.

יואב קיש

שר החינוך

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי ומנהלת נפגעים

עקרונות מנחים בהתאם לחוזר מנכ"ל לליווי בעקבות משבר מתמשך

תכנית משרד החינוך לשובם של החטופים שלבים עיקריים:

שלב א - היערכות והכנה

היערכות והכנה - טרם שובם של החטופים יש להכיר ברמת המחוז את הנתונים לגבי מוסדות חינוך שבהם נמצאים תלמידים שבני משפחתם חטופים. הצוות הארצי והמחוזי העוסק בניהול המערך לליווי מעגלי הפגיעה יצור קשר ראשוני עם הפיקוח על הייעוץ, הפסיכולוג המחוזי ומוסדות החינוך. עם שובם של בני המשפחה, הגורם החינוכי המלווה את התלמיד והמשפחה יצור קשר עם ההורה של התלמיד או האחראי עליו. יש לקחת בחשבון ולגלות רגישות לכך שלא כל החטופים ישובו ואין וודאות בשלב זה על מצבם של השבים.

שלב ב - עם החזרה

בשלב זה יושם דגש על בירור הצרכים והמענים הנדרשים עם חזרת בן המשפחה. תיבדק הנכונות להמשך הקשר עם המחנכת או איש צוות חינוכי, כל פעולה תיערך בתיאום מלא עם המשפחות של הילדים ועם גורמי הטיפול המלווים בקהילה. יש לתת תשומת לב גם למשפחות שיקיריהם טרם שבו מהשבי.

שלב ג' - ליווי הדרגתי ומתמשך

ליווי הדרגתי ומתמשך של הילדים, תוך זיהוי צרכים ומתן מענים, הכשרה והדרכה לצוותי החינוך, שיח עם תלמידי הגן / הכיתה ומתן ידע וכלים להורים. גם בשלב זה כל פעולה תיערך בתיאום מלא עם המשפחות של הילדים ועם גורמי הטיפול המלווים בקהילה.

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי ומנהלת נפגעים

רקע כללי המסייע בהיערכות

- **כינוס צל"ח מוסד חינוך** - בהתאם לצורך יכונס צל"ח במוסד החינוכי שימפה על פי צורך את תמונת המצב ואת מעגלי הפגיעות בגן/ בכיתות, בבית הספר וכן ימפה את הצוות החינוכי ובעלי התפקידים.
- **מוסדות חינוכיים בהם ישנם מספר תלמידים שבני משפחותיהם שבו** - יש להיערך באופן מיוחד במוסדות שיש בהם מספר תלמידים שבן משפחתם שב מהשבי, למצבם של השבים, ולאפשרות שבאותו מוסד חינוכי יש חטופים ששבו וחטופים שטרם הושבו, ולגבש בהתאם מענים ייחודיים.
- **בניית תכנית אישית מותאמת** - חשוב להדגיש כי לכל תלמיד שבן משפחתו חזר מהשבי התמודדות ייחודית אישית ומשפחתית ובהתאם לכך, לצד העקרונות והכלים המוצעים כאן, אין תחליף לחשיבה ולדיוק של אנשי המקצוע וצוותי החינוך ברמה המקומית. בנוסף, יש צורך גם בהתאמה לתלמידים שבן משפחתם טרם שב.
- **בניית תוכנית ליווי לכיתה / גן** - חשוב להתייחס לקבוצת השבים ולבני גילם בגן / בכיתה / בקהילה ולהדגיש דרכים לשיח ולתמיכה רגשית וחברתית. חשוב להבחין בין עובדות לשמועות, להקנות ידע וכלים, הכוללים התייחסות **להשתתפות בשמחה ובצער, בתמיכה בחבריהם תוך מתן חוויה של שליטה ככל שניתן לשבים ולמשפחות שלהם (לא להציף באי שקט ובחרדה).**
- **בניית תוכנית ליווי הורי המוסד החינוכי / הקהילה** - חשוב לתת ידע וכלים לכלל ההורים המותאם לגיל הילדים ולסייע להורים בליווי הילדים תוך מתן מקום לעיבוד רגשי ולעקרונות של שיח מותאם כולל אבחנה בין עובדות ושמועות ואיתותי מצוקה של ילדים. חשוב להתייחס לדרכים להשתתפות בשמחה ובצער, השתתפות בתמיכה תוך מתן חוויה של שליטה ככל שניתן לשבים ולמשפחות שלהם (לא להציף באי שקט ובחרדה).

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי ומנהלת נפגעים

דגשים ועקרונות לשיח עם הצוות החינוכי

- **מבוגר משמעותי** - לצוות החינוכי יש השפעה משמעותית ומטיבה על הילדים עמם הם באים במגע.
- **זיהוי צורכי התלמידים** - חשוב שצוותי החינוך יהיו מודעים וקשובים לצרכים האישיים של הילדים ויפעלו בהתאם
- **מתן מקום לחששות ולקושי** - חשוב לתת מקום לחששות ולקשיים הקיימים בקרב הצוות לגבי ניהול שיח מורכב עם התלמידים וזאת לצד חיזוק הכוחות שלהם והדגשת החשיבות של הנוכחות שלהם ושל השיח עמם בתהליך הליווי וההחלמה.
- **התאמה לשלב ההתפתחותי ולמעגלי הפגיעה** - השיח עם הצוות החינוכי יהיה באופן מותאם לסיטואציה הספציפית בכל מוסד חינוכי ולשלבי הגיל של התלמידים, תוך התייחסות למצבם של השבים (בן משפחה של חטוף ששב מהשבי, במקרה שהחטוף נרצח בשבי ובמקרים בהם החטוף טרם שב).
- **התייחסות למנעד הרגשות** - חשוב לקחת בחשבון ולהתכונן לתגובות אפשריות הקיימות בשיח עם התלמידים ובכלל, תגובות כמו: אכזבה, כעס, הימנעות מפניה לעזרה ועוד.

עקרונות לשיח של הצוות החינוכי עם התלמידים

במידה שבכיתה לומד תלמיד ב"מעגל פגיעה" חשוב לעדכן את התלמיד וההורה או המבוגר המטפל בו על אודות השיח שצפוי להתנהל בכיתה, ולבדוק איתם האם נכון לתלמיד להיות נוכח בעת השיחה ועד כמה ירצה להיות מעורב בה.

יש להתאים את השיח לגיל התלמידים, ליכולותיהם ולצורכיהם ולשנות במידת חשיפתם לנושא.

1. **היצמדות למידע עובדתי אמין ולא לשמועות** - בשיח עם התלמידים נרצה לתת מידע עובדתי מתאים ולא לתת מקום לשמועות שמגבירות חרדה. נוכל לומר: "המידע הכי

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי

אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי ומנהלת נפגעים

אמין שיש לנו על חזרת החטופים הוא המידע שאנו מקבלים מדובר צהל". באשר לחטופים שעוד לא שבו, ניתן לומר: "זה ממש אנושי שבתקופה כל כך קשה שבה הלב שלנו כל כך דואג וכל כך רוצה לראות חזרה את כל החטופים- יהיו הרבה שמועות, ואנחנו ננסה להיאחז בכל פיסת מידע. חשוב להבחין בין עובדות ממקור מידע מבוסס ואמין, לבין כל מיני שמועות שאנחנו לא יודעים אם הם נכונות או לא". חשוב שהשיח יעזור לתלמידים להבנות את המידע, לעשות סדר במחשבות וברגשות ולהתחבר לכוחות ולתקווה.

2. **התייחסות סבלנית ומכילה** - בשיח עם התלמידים ובאופן מתמשך, נתייחס בסבלנות ובהכלה לתגובות שונות של התלמידים, הן מבחינת התוכן והן מבחינת העוצמה שלהן ובאופן רגיש ומוגן. נוודא שלא יתוארו תכנים קשים שאינם תואמי גיל, נעודד מסרים מחזקים אמון בכוחות הביטחון ובמבגרים המשמעותיים, ונרחיב את נקודת המבט לעבר תחושת הרווחה והתקווה.

3. **ביטוי רגשי** – נאפשר ביטוי רגשי הכולל את מנעד הרגשות שמחה והתרגשות לצד פחד, כעס, תסכול ועוד.

4. **שיח מוגן** - נקפיד על שיח מוגן ולא שיפוטי תוך הגדרת גבולות השיח, הקשבה מכבדת ומתן תוקף לשונות, יחד עם העברת המסר של אמון במבוגרים ובכוחות הביטחון.

5. **איתור וזיהוי ילדים המגלים קושי ומצוקה** - לאורך השיחה נשים לב לתלמידים שיביעו קושי או הצפה רגשית לנוכח אירועי השעה, למענם נמתן את מידת העיסוק בנושא כך שיחושו מוגנים ובסוף השיחה נשוחח עמם, נקשיב להם ונהיה עמם. בהמשך נעדכן את היועצת והפסיכולוגית ואף את הוריהם.

6. **הקשבה לצורכי תלמידים** - דגש על היכולת שלנו כחברים בגן/ בכיתה/בקהילה לפעול באופן שמתאים ונכון לילד/ה שבן משפחתו שב- בשיח נחשוב יחד איך נהיה קשובים לצרכים של הילד/ה שבן המשפחה שב. חשוב להסביר שנדרש קצב שמותאם לתלמיד ולמצבו, שתהליך השיקום דורש זמן ולהציע שניתן לעשותם כגון שליחת מכתבים, סרטונים, ציורים וכדומה.

משרד החינוך
המנהל הפדגוגי
אגף בכיר שירות פסיכולוגי ייעוצי ומנהלת נפגעים

7. **הזמנה לשיח ופנייה לעזרה** - חשוב לסיים כל שיח בנושא באמירה שמזמינה להמשיך ולשתף את הצוות ונכונות להיות כתובת זמינה בכל עת. "אנחנו נמשיך לדבר על זה כאן בכיתה ואתם יכולים לפנות אלי בכל שאלה או מחשבה."

ניתן לפנות לאנשי שפ"י - היועצים והיועצות החינוכיות, הפסיכולוגים והפסיכולוגיות בשפ"ח בכל שאלה או צורך שעולה.

מכתבים וחומרי שפ"י נוספים יועברו בהתאם עם חזרתם של החטופים : מכתב להורים, מערכי שיעור לגן/לכיתה, מתווה לשובם של תלמידים.

אנו נושאים תפילה לשובם של כל החטופים החיים לשיקום והחללים לקבורה, לביטחונם של כוחות הביטחון ולהחלמת הפצועים.